

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conferenceการยอมรับการผลิตปาล์มน้ำมันตามมาตรฐานการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร
ในอำเภอเมืองกระบี่ จังหวัดกระบี่Adoption of Oil Palm Production According to Roundtable on Sustainable Palm Oil Standards of
Farmers in Mueang Krabi District, Krabi Provinceชนันชิดา คีตรอบ (Chananchida Khitrop)¹ บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keowan)²เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (Benchamas Yooprasert)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา 1) สภาพการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร 2) ความรู้และแหล่งความรู้ การผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร 3) ความคิดเห็นและแรงจูงใจของเกษตรกรต่อการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน 4) การยอมรับ ในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร 5) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ เกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองกระบี่ ปี 2562 จำนวน 2,030 ครัวเรือน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรทาร์ ยามาเนที่ค่าความคาดเคลื่อน 0.07 ได้จำนวน 186 ราย สุ่มตัวอย่าง แบบง่าย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ ผลการวิจัย พบว่า (1) สภาพการผลิตปาล์มน้ำมัน พบว่าเกษตรกรส่วนมากใช้ปาล์มน้ำมันพันธุ์เทเนอร่า ส่วนมากมีค่าตอบแทน แรงงานตามข้อตกลงการจ้างงาน เกษตรกรทั้งหมดมีการใช้ปุ๋ย ปริมาณผลผลิตทะลายปาล์มน้ำมันสดเฉลี่ย 3.07 ตันต่อไร่ ส่วนมากไม่มีการจดบันทึกบัญชีฟาร์ม (2) ความรู้เกี่ยวกับการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกรอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะ ความรู้ด้าน RSPO (Roundtable on Sustainable Palm Oil) เป็นมาตรฐานที่ต้องดำเนินการตามวิธีปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) รองลงมาคือความรู้ด้านการวางแผนการพัฒนาพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันใหม่ แหล่งที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน อยู่ในระดับน้อย โดยแหล่งความรู้ที่ได้รับมากกว่าแหล่งอื่นๆคือ แหล่งความรู้ที่ได้รับจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (3) เกษตรกรเห็นด้วยกับการผลิต ปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือเห็นด้วยด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม แรงจูงใจในการผลิต ปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร คือ ผลผลิตปาล์มน้ำมันเพิ่มขึ้น มีแหล่งรองรับผลผลิตที่แน่นอน และการได้รับความรู้ (4) เกษตรกร ยอมรับการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนด้านหลักความเคารพในสิทธิมนุษยชน สิทธิและสภาพแวดล้อมสำหรับลูกจ้างในระดับมาก โดยเฉพาะการไม่ใช้แรงงานจากการบังคับ (5) ในภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาในระดับปานกลาง โดยเฉพาะปัญหาด้านการผลิต เกษตรกร มีข้อเสนอแนะคือ ควรส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติเพื่อได้รับมาตรฐาน RSPO ส่งเสริมการบริหารจัดการกลุ่ม และส่งเสริม ความรู้ในการบริหารจัดการสวนปาล์มน้ำมัน

คำสำคัญ การยอมรับของเกษตรกร การผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน จังหวัดกระบี่

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
e-mail lovelyjinn@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
e-mail bumpen.keo@stou.ac.th

³ รองศาสตราจารย์ แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
e-mail agashben@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study 1) conditions of sustainable oil palm production by farmers, 2) knowledge and knowledge resources of sustainable oil palm production by farmers, 3) opinions and motivation of farmers towards sustainable oil palm production 4) the adoption as sustainable oil palm production by farmers and 5) problems and suggestions in the extension of sustainable oil palm production by farmers. The population of this research was 2,030 households of small farmers who registered as oil palm farmers with Mueang Krabi District Agricultural Office in the year 2019. The sample size of 186 farmers was determined by using Taro Yamane formula with the error level of 0.07 and using simple random sampling method. Data were collected through conducting interview and was analyzed by using frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, ranking. The results of the research showed that. (1) regarding the condition of oil palm production most of the farmers used Tenera oil palm tree. Most of the farmers received wages according to hiring agreement. All of the farmers used fertilizer. The average oil palm products was 3.07 ton per Rai and mostly did not have farm record. (2) The knowledge of sustainable oil palm production was indicated at the high level especially the knowledge in Roundtable on Sustainable Palm Oil (RSPO) as the standard that be complied according to the Good Agricultural Practice (GAP). Second to that was the knowledge should of development plan for new oil palm production area. The knowledge resource of sustainable oil palm production was stated at the low level with the knowledge resource received more than other resources were from activity media. (3) The opinion by farmers towards sustainable oil palm production on the environmental aspect was rated at the high level. Second to that was the opinion on economic and social aspects. The motivations of sustainable oil palm production by farmers were the increase of oil palm productivity, the distribution market, and receiving knowledge. (4) Farmers had adoption of sustainable oil palm production. In term of the respect to human rights, employee right and environment were indicated at the high level especially voluntary labor. (5) Overall, farmers faced with the problem at the moderate level especially the production problem. Farmers suggested that there should be the knowledge extension regarding practice guideline in order to receive the RSPO certification, promotion of group management, and knowledge extension in oil palm production management.

Keywords: Adoption of farmer, Sustainable oil palm production, Krabi Province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

บทนำ

ปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของอำเภอเมืองกระบี่ เป็นพืชที่สร้างรายได้ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ เกษตรกรในอำเภอเมืองกระบี่ปลูกปาล์มน้ำมันมากกว่า 2,000 ไร่ที่ปลูกปาล์มน้ำมันเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงปี 2550 เป็นต้นมา การขยายพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันอย่างรวดเร็วทำให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่า และการที่แนวโน้มของโลกปฏิเสธการใช้ไขมันปาล์ม ไม่ว่าจะเป็นผู้นำเข้าน้ำมันปาล์มรายใหญ่เช่นอินเดีย สหภาพยุโรป (EU) ประกาศจะใช้มาตรการ ‘zero palm oil’ พยายามเลิกใช้น้ำมันปาล์มภายในปี 2020-2021 เป็นแนวทางให้ประเทศในสหภาพยุโรปเดินตามยึดเป็นกรณีตัวอย่างในการปรับลดใช้ปาล์มน้ำมันในการผลิตเชื้อเพลิงพลังงาน มีผลทำให้ราคาน้ำมันปาล์มดิบในตลาดโลกปรับตัวลดลง ราคาปาล์มน้ำมันในประเทศไทยจึงปรับตัวลดลงด้วย (ชัยวัช โสวเจริญสุข , 2563, น. 1)

แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันไทยวิธีหนึ่งที่น่าสนใจก็คือ การปฏิบัติตามกระบวนการของมาตรฐาน RSPO (Roundtable on Sustainable Palm Oil) ซึ่งเป็นมาตรฐานที่สนับสนุนให้มีการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน ตั้งแต่เกษตรกรผู้ผลิตทะลายปาล์ม โรงสกัดน้ำมันปาล์ม และโรงกลั่นน้ำมันปาล์ม เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนและในสภาวะการแข่งขันสูง (Thongrak & Kiatpathomchai, 2012, p.11)

การปฏิบัติตามมาตรฐาน RSPO เกษตรกรจะได้รับความรู้ที่ถูกต้องในการจัดการสวนปาล์มน้ำมัน รวมทั้งการแบ่งปันเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการผลิตและการนำของเสียหมักเวียนกลับมาใช้ใหม่ เกษตรกรสามารถลดต้นทุนในการปลูกปาล์มน้ำมัน ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น ปาล์มน้ำมันมีคุณภาพดีขึ้น สามารถจำหน่ายได้ในราคาที่สูงขึ้นเกษตรกรและชุมชนก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ลดความเสี่ยงเรื่องการใช้น้ำที่เพาะปลูกไม่ถูกต้อง การบุกรุกพื้นที่ป่าหรือแม้แต่การเผาป่า ซึ่งส่งผลต่อความหลากหลายทางชีวภาพ และการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาความรู้และแหล่งความรู้การผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นและแรงจูงใจของเกษตรกรต่อการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน
4. เพื่อศึกษาการยอมรับในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร
5. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย เรื่อง “ การยอมรับการผลิตปาล์มน้ำมันตามมาตรฐานการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกรในอำเภอเมืองกระบี่ จังหวัดกระบี่ ” ทำการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม การผลิตปาล์มน้ำมัน และปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน ดังแสดงในภาพ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และการผลิต ปาล์มน้ำมัน

- รายได้จากภาคเกษตรกรรมอื่นๆ (ไม่รวมปาล์มน้ำมัน)
- รายจ่ายจากภาคเกษตรกรรมอื่นๆ (ไม่รวมปาล์มน้ำมัน)
- จำนวนหนี้สิน
- พื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันของตนเอง
- ประสบการณ์ในการทำสวนปาล์มน้ำมัน

2. การได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน

- ระดับความรู้
- สื่อบุคคล
- สื่อกิจกรรม
- สื่อออนไลน์

3. ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน

4. แรงจูงใจของเกษตรกรในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน

5. ปัญหาในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน

- ด้านความรู้
- ด้านการผลิต
- ด้านอื่นๆ

การยอมรับต่อการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน ตามมาตรฐาน RSPO 4 หลักการ

1. เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต มีประสิทธิภาพ สร้าง
ผลกระทบต่อเชิงบวก และภูมิคุ้มกัน
2. ความถูกต้องตามกฎหมาย ความเคารพสิทธิใน
ที่ดิน และความอยู่ดีมีสุขของชุมชน
3. ความเคารพในสิทธิมนุษยชน รวมทั้งสิทธิและ
สภาพแวดล้อมสำหรับคนงาน
4. ปกป้อง อนุรักษ์ และเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของ
ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองกระบี่ จังหวัดกระบี่ ปี 2562 จำนวน 2,030 ราย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane ที่ค่าความคลาดเคลื่อน 0.07 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 186 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยวิธีการจับสลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีคำถามจำนวน 7 ตอนประกอบด้วย (1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร (2) สภาพการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร (3) ความรู้และแหล่งความรู้ในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร (4) ความคิดเห็นต่อการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

เกษตรกร (5) แรงจูงใจในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร (6) การยอมรับการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร (7) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพรรณนาได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

ผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมของเกษตรกร

1.1 *สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล* พบว่าเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำสวนปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 13.53 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่บริหารจัดการสวนปาล์มน้ำมันตนเองเพียงบางส่วนและมีการจ้างแรงงาน

1.2 *สภาพเศรษฐกิจ* พบว่าเกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายปาล์มน้ำมันทั้งหมดเฉลี่ย 13,703.49 บาทต่อเดือน มีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 8,781.18 บาทต่อเดือน เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 23.74 ไร่ มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 17.28 ไร่ สองในห้าของเกษตรกรมีเอกสารสิทธิ์ที่ดินเป็นโฉนดที่ดิน

1.3 *สภาพสังคม* พบว่าเกษตรกรส่วนมากไม่เป็นสมาชิกกลุ่มและไม่เคยได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ

2. สภาพการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร

พบว่าเกษตรกรส่วนมากใช้ปาล์มน้ำมันพันธุ์เทเนอร่า อายุต้นปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 12.44 ปี การใช้ที่ดินก่อนปลูกปาล์มน้ำมันเป็นสวนยางพารา ส่วนมากมีแรงงานรับจ้างระหว่าง 2 – 3 คน และใช้แรงงานรับจ้างในการเก็บเกี่ยวผลผลิต มีค่าตอบแทนแรงงานตามข้อตกลงการจ้างงาน เกษตรกรทั้งหมดใช้ปุ๋ยในสวนปาล์ม กำจัดศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน มีปริมาณผลผลิตทะลายปาล์มน้ำมันสดเฉลี่ย 3.07 ตันต่อไร่ เก็บเกี่ยวปาล์มน้ำมันทุก 15 วัน ตามความสุก-แก่ของผลปาล์มน้ำมัน ราคาทะลายปาล์มน้ำมันสดเฉลี่ย 3.06 บาทต่อกก. เกษตรกรส่วนมากไม่มีการจดบันทึกบัญชีฟาร์มเพราะเห็นว่าการทำบัญชีฟาร์มเป็นเรื่องยุ่งยาก

3. ความรู้และแหล่งความรู้ในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร

3.1 *ความรู้ในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร* พบว่าในภาพรวมเกษตรกรมีความรู้ด้านการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับมาก โดยมีความรู้ที่ถูกต้องมากจำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) RSPO เป็นมาตรฐานที่เกษตรกรต้องดำเนินการตามวิธีปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) 2) ต้องมีการวางแผนการพัฒนาพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันใหม่เนื่องมาจากมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน 3) สภาพแวดล้อมในการทำงานมีความปลอดภัย ไม่มีความเสี่ยงต่อสุขภาพ

3.2 *แหล่งความรู้การผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร* พบว่าเกษตรกรมีระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารทั้งที่เป็นสื่อบุคคล สื่อกลุ่มกิจกรรม สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาแหล่งความรู้แต่ละประเภท พบว่าเกษตรกรได้รับจากสื่อกิจกรรมมากกว่าสื่ออื่นๆ รองลงมาคือ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และสื่อมวลชน

4. ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนตามมาตรฐาน RSPO

4.1 *ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน* พบว่าเกษตรกรเห็นด้วยเกี่ยวกับการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาความคิดเห็นแต่ละประเด็นหลักพบว่าเกษตรกรเห็นด้วยด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่าด้านอื่นๆ แยกเป็นประเด็นพบว่าอยู่ในระดับมาก 4 ประเด็น คือ การผลิตปาล์มน้ำมันตามมาตรฐาน RSPO เป็นการ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

อนุรักษ์ดิน น้ำ และอากาศ การผลิตปาล์มน้ำมันตามมาตรฐาน RSPO ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การผลิตปาล์มน้ำมันตามมาตรฐาน RSPO มีแนวทางในการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการผลิตปาล์มน้ำมันตามมาตรฐาน RSPO ลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก

4.2 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนตามมาตรฐาน RSPO 4 หลักการ พบว่าเกษตรกรเห็นด้วยต่อการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรเห็นด้วยในหลักการความเคารพในสิทธิมนุษยชน สิทธิและสภาพแวดล้อมสำหรับลูกจ้างมากที่สุด และเมื่อแยกเป็นประเด็นพบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ประเด็นคือ ไม่มีการใช้แรงงานจากการบังคับ ไม่มีการใช้แรงงานเด็ก ลูกจ้างในฟาร์มได้รับค่าตอบแทนตามค่าแรงขั้นต่ำของกฎหมาย และไม่เลือกปฏิบัติ คุกคาม หรือการละเมิดเกิดขึ้นในฟาร์ม

5. แรงจูงใจในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร

พบว่าเกษตรกรมีแรงจูงใจในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรมีแรงจูงใจในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนระดับมาก จำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ผลผลิตปาล์มน้ำมันเพิ่มขึ้น 2) มีแหล่งรองรับผลผลิตที่แน่นอน 3) ได้รับความรู้ด้านการบริหารจัดการสวนปาล์มน้ำมันตามวิธีปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) 4) มีข้อตกลงในการขายผลผลิตปาล์มน้ำมันให้กับโรงงานโดยตรง 5) ช่วยเพิ่มความสามารถในการเข้าถึงปัจจัยการผลิต

6. การยอมรับในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร

พบว่าเกษตรกรมีการยอมรับในการผลิตปาล์มน้ำมันระดับมาก โดยเกษตรกรยอมรับหลักการปฏิบัติด้านความเคารพในสิทธิมนุษยชน สิทธิและสภาพแวดล้อมสำหรับลูกจ้างในเชิงปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านไม่มีการใช้แรงงานจากการบังคับ

7. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร

7.1 ปัญหาในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร ในภาพรวมมีปัญหาในการผลิตปาล์มน้ำมันอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาด้านการผลิตมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นประเด็นพบว่าอยู่ในระดับมาก 4 ประเด็น คือ ราคาผลผลิตไม่แน่นอน ปุ๋ยเคมีราคาสูง ต้นทุนในการผลิตสูง และค่าจ้างแรงงานสูง

7.2 ข้อเสนอแนะในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร พบว่าข้อเสนอแนะด้านวิธีการปฏิบัติตามมาตรฐาน RSPO ปาล์มน้ำมัน ควรดำเนินการในเรื่องจัดทำคู่มือสำหรับเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการสวนปาล์มน้ำมันได้อย่างถูกต้อง ด้านแหล่งเรียนรู้การผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนตามมาตรฐาน RSPO ปาล์มน้ำมัน ควรเพิ่มเกษตรกรต้นแบบในการพัฒนาสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนตามมาตรฐาน RSPO ด้านการบริหารจัดการกลุ่มของเกษตรกร ควรสนับสนุนความรู้และแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการกลุ่มอย่างยั่งยืน ส่วนด้านอื่นๆ ควรเพิ่มเครือข่ายการผลิตและจำหน่ายปาล์มน้ำมัน

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคมของเกษตรกร

1.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร ผลจากการวิจัยพบว่าเกษตรกรส่วนมากมีประสบการณ์ในการทำสวนปาล์มน้ำมันอยู่ระหว่าง 6 – 10 ปี ซึ่งไม่สอดคล้องกับกฎกระทรวง (2556, น.54) ที่ศึกษาการดำเนินงานโครงการส่งเสริมปลูกปาล์มน้ำมันพันธุ์ดีทดแทนสวนเก่าเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้า AFTA ในอำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ พบว่าเกษตรกรส่วนมากมีประสบการณ์ในการทำสวนปาล์มน้ำมัน 15 – 20 ปี อาจเป็นเพราะว่าเกษตรกรเปลี่ยนพืช

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ปลูกจากยางพาราเป็นปาล์มน้ำมันมากขึ้นในช่วงปี 2550 เป็นต้นมาประสบการณ์ในการทำสวนปาล์มน้ำมันจึงอยู่ในช่วง 6 – 10 ปี เกษตรกรร้อยละ 55.4 บริหารจัดการสวนปาล์มน้ำมันตนเองบางส่วนและจ้างแรงงาน สอดคล้องกับสุธัญญา ทองรักษ์ และคณะ (2561, น. 185-199) ที่ศึกษาการพัฒนาเกษตรกรรายย่อยแบบมีส่วนร่วมในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เทพพิทักษ์ปาล์ม จังหวัดตรัง พบว่าเกษตรกรมีการพึ่งพาแรงงานจ้างค่อนข้างมาก ร้อยละ 96 โดยมีการจ้างแรงงานอย่างน้อยหนึ่งกิจกรรมในการทำสวนปาล์มน้ำมัน อาจจะเป็นเพราะว่าการบริหารจัดการสวนปาล์มน้ำมันเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้แรงงานมากขณะที่เกษตรกรในอำเภอเมืองกระบี่จากการวิจัยครั้งนี้มีอายุเฉลี่ย 50.29 ปีซึ่งค่อนข้างสูงวัยทำให้ต้องมีการจ้างแรงงานในสวนปาล์มน้ำมัน

1.2 สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร ผลจากการวิจัยพบว่าเกษตรกรส่วนมากมีรายจ่ายจากการผลิตปาล์มน้ำมันระหว่าง 2,001 – 5,000 บาทต่อเดือน ซึ่งไม่สอดคล้องกับอลิสสา ขาดเวช (2556, น. 62) ที่ศึกษาการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกรในอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร ที่พบว่าเกษตรกรส่วนมากมีรายจ่ายในการผลิตปาล์มน้ำมันระหว่าง 4,501 – 6,000 บาทต่อเดือน อาจเป็นเพราะว่าราคาของปัจจัยการผลิตปาล์มน้ำมันและค่าจ้างแรงงานเพิ่มสูงขึ้น รายจ่ายในการผลิตปาล์มน้ำมันจึงเพิ่มสูงขึ้น และเกษตรกรส่วนมากมีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 11 – 20 ไร่ ซึ่งไม่สอดคล้องกับ Thongrak, S. et al . (2011, p. 37) ที่พบว่าเกษตรกรมีพื้นที่ทำกินทั้งหมดอยู่ระหว่าง 26 - 50 ไร่ อาจเป็นเพราะว่าอำเภอเมืองกระบี่มีพื้นที่ที่เป็นเกาะ และพื้นที่บางส่วนติดทะเล นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ที่อยู่อาศัยอย่างหนาแน่นทำให้ไม่เหมาะต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน พื้นที่ทำการเกษตรจึงลดลง

1.3 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ผลจากการวิจัยพบว่าเกษตรกรร้อยละ 51.1 เป็นสมาชิกกลุ่มซึ่งสอดคล้องกับอลิสสา ขาดเวช (2556, น. 64) พบว่าเกษตรกรร้อยละ 58.7 เป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ อาจจะเป็นเพราะว่าเกษตรกรเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม และได้รับการส่งเสริมด้านการบริหารจัดการกลุ่มทำให้เกษตรกรให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มมากขึ้น

2. สภาพการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร

ผลจากการวิจัยพบว่าการใช้ที่ดินก่อนปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกรส่วนมากเป็นสวนยางพารา ซึ่งไม่สอดคล้องกับ Thongrak, S. et al . (2011, p. 13) ที่พบว่าการใช้ที่ดินก่อนปลูกปาล์มน้ำมันส่วนมากเป็นพื้นที่ป่า อาจเป็นเพราะว่าพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันของอำเภอเมืองกระบี่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงปี 2550 เป็นผลมาจากเกษตรกรมีการเปลี่ยนพืชปลูกจากยางพาราซึ่งราคาตกต่ำ และปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่ให้ผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่สูง ใช้เวลาปลูกประมาณ 3 ปีปาล์มน้ำมันก็เริ่มเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ ค่าตอบแทนแรงงานส่วนมากมีค่าตอบแทนตามข้อตกลงการจ้างงาน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสุธัญญา ทองรักษ์ และคณะ (2561, น. 185-199) ที่พบว่ามีการจ้างแรงงานส่วนใหญ่เป็นการจ้างเหมาตามกิจกรรม อาจเป็นเพราะว่าอำเภอเมืองกระบี่ขาดแคลนแรงงานในการจัดการบริหารสวนปาล์มน้ำมัน แรงงานจึงมีอำนาจในการต่อรองค่าจ้างแรงงานสูงกว่า

3. ความรู้และแหล่งความรู้ในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร

3.1 ความรู้ด้านการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรมีความรู้ในระดับมาก แต่เกษตรกรบางส่วนยังขาดความรู้เกี่ยวกับการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนตามมาตรฐาน RSPO ในบางประเด็น ซึ่งความรู้เกี่ยวกับการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนที่เกษตรกรตอบผิดมากที่สุดคือ ห้ามจ้างลูกจ้างในฟาร์มเกษตรกรที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี อาจจะเป็นเพราะว่าเกษตรกรส่วนใหญ่อาจเข้าใจผิดหากไม่ทบทวนและทำความเข้าใจเกณฑ์กำหนดมาตรฐาน RSPO ซึ่งมี

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

เกณฑ์กำหนดว่าห้ามจ้างลูกจ้างในฟาร์มเกษตรกรที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ต้องไม่มีการใช้แรงงานเด็ก กรณีที่เด็กสามารถทำงานในสวนได้จะต้องเป็นสวนในครอบครัว และอยู่ภายใต้การดูแลของผู้ใหญ่ และต้องไม่มีผลกระทบต่อการเรียนการศึกษา นอกจากนี้เด็กจะต้องไม่ทำงานในสภาพแวดล้อมที่อันตราย

3.2 แหล่งที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรมีแหล่งความรู้ที่ได้รับจากสื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อกิจกรรม สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ อยู่ในระดับน้อย เนื่องจากปัญหาการเข้าถึงสื่อต่างๆ เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จึงไม่เห็นความสำคัญของสื่อจากแหล่งความรู้ต่างๆ โดยเฉพาะสื่อมวลชน ซึ่งพบว่าปัจจุบันการใช้สื่อมวลชนมีความสำคัญลดลง ซึ่งไม่สอดคล้องกับสวทวิ (2555, น.57-58) ที่ศึกษาเรื่องการใช้ปุ๋ยเคมีในการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกรในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าแหล่งการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลางคือ สื่อมวลชน และสื่อบุคคล อาจเป็นเพราะว่ามาตรฐาน RSPO สำหรับเกษตรกรรายย่อยเป็นความรู้เฉพาะด้านสื่อความรู้ต่างๆ ที่นำมาใช้ถ่ายทอดความรู้นั้นต้องพิจารณาถึงเหมาะสมและความถูกต้องของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับระดับความสามารถ ความสนใจ และความต้องการของเกษตรกรด้วย

4. ความคิดเห็นต่อการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร

4.1 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมเกษตรกรเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นหลักแล้วเกษตรกรเห็นด้วยด้านสิ่งแวดล้อมมากที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับ Thongrak, S. et al. (2011, pp. 33-34) ที่พบว่าเกษตรกรเห็นด้วยว่าการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การที่เกษตรกรมีความคิดเห็นด้านสิ่งแวดล้อมระดับมาก อาจเป็นเพราะว่าเกษตรกรเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น เนื่องจากการขยายพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันอย่างรวดเร็วทำให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่า เป็นสาเหตุที่แนวโน้มโลกปฏิเสธการใช้ปาล์ม ทำให้ราคาปาล์มน้ำมันลดลง

4.2 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนตามมาตรฐาน RSPO 4 หลักการ ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมเกษตรกรเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาความคิดเห็นแต่ละประเด็นแล้ว พบว่าเกษตรกรเห็นด้วยอยู่ในระดับมากกว่าประเด็นอื่นๆ คือ ความเคารพในสิทธิมนุษยชน สิทธิและสภาพแวดล้อมสำหรับลูกจ้าง อาจเป็นเพราะว่าการจ้างแรงงานในแปลงปลูกปาล์มน้ำมันจากแรงงานที่ไม่ใช่คนในครอบครัวนั้นถือว่าเป็นเรื่องปกติที่พบได้ ประกอบกับการมีพระราชบัญญัติ ความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เกษตรกรจึงเห็นความสำคัญของความเคารพในสิทธิมนุษยชนมากขึ้น

5. แรงจูงใจในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร

ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมเกษตรกรมีแรงจูงใจในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแรงจูงใจในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกรแต่ละประเด็นหลักแล้ว พบว่า เกษตรกรมีแรงจูงใจระดับมาก 4 ประเด็น ได้แก่ ผลผลิตปาล์มน้ำมันเพิ่มขึ้น มีแหล่งรองรับผลผลิตที่แน่นอน ได้รับความรู้ด้านการบริหารจัดการสวนปาล์มน้ำมันตามวิธีปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) และมีข้อตกลงในการขายผลผลิตปาล์มน้ำมันให้กับโรงงานโดยตรง สอดคล้องกับ Thongrak, S. et al. (2011, p. 11) พบว่าเกษตรกร มีแรงจูงใจด้านรายได้และราคาผลผลิตสูงขึ้น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

6. การยอมรับในเชิงปฏิบัติการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร

ผลการวิจัยจากข้อปฏิบัติมาตรฐาน RSPO สำหรับเกษตรกรรายย่อยทั้ง 23 เกณฑ์กำหนด พบว่าระดับคะแนนการยอมรับต่อการผลิตปาล์มน้ำมันอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ไม่มีการใช้แรงงานจากการบังคับ อาจเป็นเพราะว่าเกษตรกรชาวสวนปาล์มน้ำมันในอำเภอเมืองกระบี่ได้ดำเนินการในเรื่องความเป็นธรรมในการจ้างงานและการทำงานในแปลงปลูกของแรงงานต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจอยู่แล้ว การยอมรับไปปฏิบัติจึงอยู่ในระดับมากที่สุด

7 ปัญหาในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร

ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมระดับปัญหาในการผลิตปาล์มน้ำมันอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาปัญหาในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนของเกษตรกร แต่ละประเด็นหลักแล้วพบว่าที่มีปัญหามากคือ ปัญหาด้านการผลิต โดยประเด็นที่เกษตรกรเห็นว่าเป็นปัญหามาก คือ ราคาผลผลิตไม่แน่นอน อาจเป็นเพราะว่าปริมาณผลผลิตปาล์มน้ำมันมาก แต่ความต้องการใช้น้ำมันปาล์มลดลง ราคาผลผลิตยังถูกกดดันจากภาวะอุปทานส่วนเกิน รวมทั้งปาล์มน้ำมันของไทยเผชิญปัญหาด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว โดยเฉพาะสหภาพยุโรปซึ่งเป็นหนึ่งในผู้บริโภคน้ำมันปาล์มหลักของโลกที่ดำเนินมาตรการอย่างจริงจัง โดยกำหนดให้ประเทศสมาชิกลดการใช้เชื้อเพลิงชีวภาพที่ผลิตจากพืชรวมถึงปาล์มน้ำมัน ทำให้ราคาผลผลิตปาล์มน้ำมันภายในประเทศลดลงและราคาผลผลิตไม่แน่นอน

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน เกษตรกรควรมีแผนสำรองในการจัดการสวนปาล์มน้ำมันของตนเองโดยให้ทายาทมาเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการจัดการสวนปาล์มได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป เกษตรกรควรรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายกับโรงงานที่รับซื้อผลผลิตและหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ เกษตรกรควรนำความรู้ด้านระเบียบและหลักเกณฑ์มาตรฐาน RSPO ที่ได้รับจากการอบรมเป็นแนวทางในการปฏิบัติกับพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันของตนเอง

1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรจัดหาช่องทางในการส่งเสริมความรู้ที่เหมาะสมและทันสมัย เพื่อสร้างการรับรู้ได้ง่ายขึ้นและตรงตามความต้องการของเกษตรกร โดยใช้สื่อประชาสัมพันธ์และสื่อออนไลน์เพื่อการเข้าถึงความรู้ที่รวดเร็วของเกษตรกร

1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนพัฒนาบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการส่งเสริมหรือเป็นที่เล็งเกษตรกรด้านปาล์มน้ำมัน มีนโยบายสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มเกษตรกรรายย่อยใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนสื่อเพื่อการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาความต้องการสื่อเพื่อการเรียนรู้ของเกษตรกร เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาสื่อที่เหมาะสม ควรมีการศึกษาความต้องการการสนับสนุนในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นแนวทางในการสนับสนุนและส่งเสริมความต้องการด้านต่างๆ ของเกษตรกร และควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและการส่งเสริมการผลิตปาล์มน้ำมันต่อไป

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

เอกสารอ้างอิง

- ชัยวัช โสวเจริญสุข, (2563). อุตสาหกรรมน้ำมันปาล์ม : แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม ปี 2563-65 .วิจัยกรุงศรี, น.2-10
- ณัฐพงศ์ ไกรทิพย์. (2556). การดำเนินงานโครงการส่งเสริมปลูกปาล์มน้ำมันพันธุ์ดีทดแทนสวนเก่าเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้า AFTA ในอำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สาวิตรี สุวรรณ. (2555). การใช้ปุ๋ยเคมีในการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกรในอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สุธัญญา ทองรักษ์, สิริรัตน์ เกียรติปฐมชัย, และ ชีระพงศ์ จันทรมาน. (2555). การพัฒนาเกษตรกรรายย่อยแบบมีส่วนร่วมในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเทพพิทักษ์ปาล์ม จังหวัดตรัง. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 10 (3), 185-199
- อลิสา ขาดเวช. (2556). การผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกรในอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- Thongrak, S. & Kiatpathomchai, S. (2012). *Impact study of the project on sustainable palm oil production for bio-energy in Thailand*. Final report. GIZ. Bangkok
- Thongrak, S. et al. (2011). *Baseline study of the oil palm smallholders in the project areas*. Final report. GIZ. Bangkok.